

A R A M
M I S E R I C O R D I A E

II h
811

DESCRIBIT

A C

X 23A 6743

REDEVNTIS AD VITAM CHRISTI
VERAE MISERORVM ARAE

FESTVM SACRVM

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK
HALLE
(SAALE)

RITE PIEQVE CELEBRANDVM

COMMENDAT

BIBLIOTHECA
PONICKAVIANA

ILLVSTR. RVTH. COLLEGIVM

PER

IOANNEM CHRISTOPH. MACHER

PROFESSOREM ET SOC. LAT. IEN. COLLEGAM.

G E R A E

EXCVD. IO. GE. SCHRADERVS, CELSISS. AVLAR

CHALCOGRAPHVS.

Si virtutum aliae, vt veterum nonnulli docent, viriles magis et feuerae sunt; aliae contra magis velut muliebres a): Atheniensium profecto ciuitas, etsi rei quoque militaris, adeoque virtutum virilium, laude non caruit, principatumque Graeciae fortitudinae sibi et peperit, et tenuit diutissime; leniorum tamen virtutum molliorumque gloria clarius etiam, quam illarum fama, exsplenduisse quondam nobis videtur. Ita enim, inde ab origine sua, his dedita fuit, vt Neptuni Mineruaeque, de vrbis nomine, lis b), quam, cunctis deorum suffragiis, perdidisse ille dicitur, nihil putetur aliud indicare, quam eum in modum placidis tranquillisque virtutibus operam dedisse ciuitatem, vt non dei alicuius, sed deae, imperio regi crederetur. Quam in rem quum etiam mansuetiora studia, quibus apprime se dabat, et numinum, quae maxime colebat, ratio, et alia plura commemorari a me possent: vnam tamen MISERICORDIAM, virtutem, vt maxime muliebre, ita propriam Atheniensium, ad vincendum satis esse opinamur, eos fuisse mollium, quam feuerarum virtutum, studiosiores. Miseris enim vndique omnibus perfugio esse ac solatio c); ac, bonitate sua, infelices reddere felices, eosque ad incolumitatem perducere d), ita in praecipuis illorum virtutibus numeratur, vt, urbem suam communem miserorum aram esse, non vani praedicarent e).

Cuius rei nunc alia quidem documenta e longinquo petere necesse non est, quum virtuti illi, cuius laude vni omnium Graecorum maxime florere gestiebant, aram, in celeberrimo vrbis loco, dedicatam ab ipsis reperiamus. Explicanti igitur mihi

Timona

a) EUSTATHIUS in Iliad. A. p. 18. ed. Rom. Φάμενοι τῶν ἀρετῶν τὰς μὲν ἀρρενωπούς καὶ ἀνδρώδεις, οἷον τὴν ἀνδρείαν, τὸ τῆς δικαιοσύνης ἐπιεξελευσικὴν κατὰ ἀδικουσίαν, τὸ τῆς φρονησεως δρασικὸν, καὶ τὰ τοιαῦτα τὰς δὲ θηλυτέρας, διὰ τὸ μαλθακώτερον, οἷον τὴν ἐπιεικειαν, τὴν φιλίαν, τὸ πρᾶον, τὸ ΕΛΕΕΙΝ, καὶ ὅσα τοιαῦτα.

b) APOLLODORUS L. III. c. 8.

c) ARISTIDES in Panathen. τῆν τῶν πανταχόθεν δυστυχούτων ὑποδοχίαν καὶ παραμυθίαν.

d) ID. de pace II. τοῖς καθ' ἐκάστους ἀτυχοῦσι κοινῇ πᾶσιν ὑπέσιν εὐτυχία τὸ τῆς πόλεως τάτης ἡθός, ὑφ' οὗ σώζονται.

e) SOPHOCLES in Oed. Colon. v. 664. Κοινή παρ' ἡμῖν αἰὲν ἔστιν ἔσθια.

Timona Luciani nuper, et in eum incidenti locum, quo fit de
 ARA MISERICORDIAE mentio, operae pretium fore visum est,
 quae apud veteres de illa reperire, colligere; praesertim quum
arae pacis eandem operam, ante hos aliquot annos, diligenter
 nauari meminisset; hanc autem nosram, etsi pelus attigis-
 sent f), a nemine tamen, peculiari studio, illustratam scirem.

Primo vero si ARAM MISERICORDIAE, quam tot scri-
 ptores antiqui testantur, Athenis olim fuisse, multis veterum lo-
 cis ambitiose probandum putarem, iure nobis aliquis vulga-
 tum illud: *πλατὴ ἐς Ἀθήνας*, opponeret. Cui enim non dictus
 Hylas? In foro, Pausanias inquit, aram stetit misericordiae, cui
 numini, quod eius, hominum in vita rerumque conversionibus,
 magna esset utilitas, soli omnium Graecorum Athenienses ho-
 norem habuissent g). Atque, ut Latini etiam alicuius suffragium
 habeamus, eadem de re, Statium audiamus, qui

Urbe fuit media, canit, nulli concessa potentum

ARA deum, mitis posuit CLEMENTIA secem h).

Quem tamen ad locum illud monendum ducimus, aram etsi CLE-
 MENTIAE sacram fuisse Papinius docet, virtutem tamen non
 eam intelligi, ad quam misericordia quasi dux quaedam sit, quae

docet, ut poenis hominum, vel sanguine pasci

Tarpe feramque putes: ut ferrum, Marte cruentum,

Sic cum pace premas, ut non infensus atendis

Materiem praestes odiis: ut fontibus vitro

Ignouisse velis: deponas ocyus iram,

Quam moueas: precibus nuanquam implacabilis obstes,

Ouia prosteras: prostrataque, more leonum,

Despicias, alacres ardent qui frangere tauros,

Transfliunt praedas humiles: i)

2

cuique

f) praecipui sunt FABRICIUS ad
 Sext. Emp. contra mathem. 9. 187. VOS-
 SIVS in theol. gentili L. VIII. c. 14.
 p. 411. IO. MEVRSIVS in Ceramicoc. 8.
 tom. III. thes. Gronou. p. 974. BAR-
 THIVS in comment. ad Statium T. III.
 p. 1504. et quos hic plures laudat.

g) in Atticis c. 17. p. 39. ed. Kuhnii.
 h) in Thebaid. XII. v. 431. vid. LI-
 BAN. in presbeut. et relatione De-
 mosth de ara. QUINTIL. inst. orat. V.
 II. 38. alii.

i) CLAUDIANVS de laud. Stilic.
 II. v. 13. seqq.

III

cuique aram Romae Senatus, in Tiberii honorem, ponendam *k*); et templum, post bella ciuilia, vt Caesari, victoriis suis clementer vso, gratias ageret *l*), dedicandum censebat; sed ipsam misericordiam indicari. Nempe, quam per metri numeros suo nomine dicere non poterat, tantisper clementiam appellare, de re magis, quam vocabulo sollicitus, poeta voluit.

Vt vero solent ferme, in aperiendis rerum originibus, dissentire inter se homines eruditi, praesertim tam vetustarum, et ab hac nostra memoria longissime seiunctarum: ita magna sententiarum varietate disputant et antiqui et recentiores illi, quinam sit, qui princeps eam aram constituerit? Sunt, qui eius initia ad Hyllum *m*), Herculis et Deianirae filium, qui circa Troianum excidium viuebat; sunt, qui ad Heraclidas referant, qui octoginta fere annos post, *pulse ab Eurystheo, Athenas*, vt ait Lutatius, vetus Statii interpres, confugerunt. *A quibus postquam tam facile auxilium meruerant, hanc aram consecrassè memorantur, asserentes, apud Athenienses tantum sedes misericordiam posuisse n*). Sunt porro, qui Athenienses ipsos illius auctores ponant, quos eam illo tempore posuisse coniciunt, quo Thesei, regis sui, ossa ex insula Scyro, anno circiter septingentesimo tricesimo post Hyllum, in urbem suam deportarent *o*). Sunt denique, qui dls originem eius adscribendam esse contendant:

- - - - - ipsos nam credere dignum
*Caelicolas, tellus quibus hospita semper Athenae,
 Ceu leges hominemque nouum, ritusque sacrorum,
 Seminaque in vacuas hinc descendit terras:
 Sic sacrasse loco commune animantibus agris
 Confugium p*).

Qua in sententiarum diuersitate difficile est, iudicare, quae proxime a vero absit. Interim quum veterum complures, Heraclidas

k) TACIT. Annal. III. c. 74.

l) PLVTARCHVS in vita Caes. p. 642.

m) LVTATIUS ad Statii l. I. vid. MEVRSIVS l. I.

n) SERVIUS ad Aeneid. VIII. v. 137.

STATIUS l. I. v. 497.

o) VOSSIUS l. I. p. 410.

p) STATIUS l. I. v. 499.

clidas Athenis aram illam iam reperisse, testentur *q)*: illorum autem coniectura, qui ossa Thesei occasionem eius constituendae praebuisse putant, rem vetustissimam aetati paullo recentiori tribuere, atque cum ara misericordiae Theseum templum, quod et ipsum asylum erat, neque ita longe ab hac nostra situm *r)*, confundere videatur: restat, ut eorum subscribamus iudicio, qui deos ipsos arae nostrae ponunt auctores. Deos inquis? rem omnium fabulosissimam, immo, extra poetarum ingenium, nullam? ita; sed ea mente, qua veteres deos suos rei vetustae auctores appellare consueverant. Nempe quoties in eas res incidunt, quae turpitudini ducuntur inter homines, ut in humilitatem gentis et natalium labem, ad deos statim eas referunt, ne quis amplius de iis quaerat *s)*. Iam, ut Romulus, adiciendae multitudinis causa, ne vana urbis suae magnitudo esset, VETERE CONSILIO CONDENTIVM VRBES, asylum aperuit Romae *t)*: ita conditorem Athenarum eadem ratione obscuram atque humilem conciuisse ad se multitudinem, eamque in rem misericordiae aram posuisse, arbitramur. Postea vero quam vel originis suae, vel roboris, ciues iam poeniteret, causam eius fabulis involuebant; initium autem ad deos, certe heroas, referebant. Sed, vna, pluresne, huiusmodi arae fuerint Athenis, aliquam quidem dubitationem habere quibusdam propterea visum est, quod Sextus Empiricus plures commemoret *u)*. Verum quum alii scriptores omnes vno, quod sciam, ore tradant, non nisi vnicam fuisse, recte Fabricius ὁ πᾶν, eam in Sexti oratione figuram esse iudicat, quam grammatici συνεκδοχὴν appellant.

Satis etiam constat, arae signum aliquod adiectum non fuisse, nec victimas in ea oblatas esse.

NULLA - - - EFFIGIES, *nulli commissa metallo*
FORMA DEAE *x)*.

Neque

q) APOLLOD. I. 3. Ἀδραστός, εἰς Ἀθήνας ἀφικόμενος, ἐπὶ τοῦ ἑλέου βωμὸν κατέφυγε. ZENOBIUS Cent. 2. prou. 61. STATIVS l. I.

s) vid. DIO CHRYS. orat. 15. f. de seruitute, p. 238. B.

r) LIVIVS L. I. c. 8.

u) contra mathem. VIII. 187. παρα

ῥα Ἀθηναίσις βωμοὶ τινὲς εἰσι.

x) STATIVS l. I. v. 439.

Neque enim vel omnibus, vel omni tempore, gentibus placuit, consecrare diis Æmpla, aut simulacra illorum ex aere fingere *g*). Sed haec pluribus hic persequi, necesse non est. Locum potius, in quo steterit illa, quaeramus. Atque hic errare nos haud sinunt antiqui scriptores, quippe qui eam in FORO, ut Pausanias ait, vel, ut Staius inquit, MEDIA IN VRBE fuisse perhibent *z*). Cuius vero situm fori si quis est, qui nosse cupiat, ei ducem itineris se Io. Meursius praebebit, ipsumque, a porta, qua itur a Phalero Athenas, per eam maxime porticum, quae sana quaedam deorum habuit, et gymnasium, quod a Mercurio nomen habebat, in illud deducet, neque longe inde Ceramicum abesse ostendet *a*).

Si rem, uti est, Papinius descripsit, neque, ut solent poetae, ingenio suo indulsit, fuit illa in nemore quodam, lauris oleisque densa.

Mite nemus circa, cultuque insigne verendo,

Vittatae laurus, et supplicis arbor oliuae b).

Certe ab aliarum gentium moribus minus id abhorret: hic autem, quod alii auctores parum expressi habent, in medio relinquendum videtur *c*). Ipsa vero ara variis auxilii impetrati monumentis, quae supplices grati reliquerant, velut ἀναθήματα, erat exornata.

Maestarum, - super libamina, feta comarum

Pendent, et vestes, mutata sorte, relictæ.

Quum scriptores, ceterioris potissimum memoriae, veram originem vel ignorantes, vel dissimulantes, humanitatis (Φιλανθρωπίας) tamquam primariae alicuius civium virtutis, vel ostentandae *d*), vel tribuendae aliis *e*), studio, ARAM MISERICORDIAE, perhibeant, ab Atheniensibus conditam esse: facile, cui bono in foro illa steterit, intelligitur.

MISER.

g) vid. DEMPSTERVS ad Rosin. Antiqu. L. I. c. 2. p. 85.

z) uterque loco supra laudato.

a) vid. eius Athenae Atticae L. I. c. 3. p. 11.

b) l. l. v. 489.

c) vid. OVID. Fast. II. v. 67. DEMPSTERVS l. l. KEYSERVS Antiqu.

Celtic. Sect. I. c. 3. p. 42.

d) APSINES l. I. de arte rhet. apud MEURSIUM l. l. EVMENIVS, in oratione pro scholis instaurandis.

e) SCHOLIASTA Luciani ad Timon. tom. I. p. 5. ac 45. ed. Graevii, et tom. II. p. 26. LIBANIUS in presbent.

MISERI fecere sacram, sine SUPPLICE ~~missione~~
 Illa nouo.

Nempe MISEROS putabant, quicumque, vi oppressi, aut, nullo suo merito, eieci patria, confugiebant Athenas, cuiusque fidem supplices implorabant. Facinorosis enim sceleratisque patuisse, recentiori potissimum aeuo, non videtur: vt nec miseri sunt impii atque scelesti; sed calamitatis, vel publicae, vel priuatae, ictu aliquo pulsi et afflicti, immo saepe innocentes *f*). Tantum vero abest, vt ciuibus tantum ea solatio fuerit et perugio, vt peregrini etiam, in urbem delati, eo confugerent, seque, communem misericordiam implorare atque exposcere, ita indicarent.

- - - NULLA damnauit uota repulsa,

quod exempla peregrinorum apud Statium et Claudianum *g*) satis confirmant. Immo deprecantes etiam pro aliis ad eam accessisse, liberorum exemplo, corpora patrum, apud aram misericordiae, ad sepulturam reposcentium, discimus *h*).

Qui vero, salutis causa, ad illam confugiebant, non ture, non sacrificiis; sed vultu, sed voce, omnique corporis habitu, miseratione multitudinem confluentem permouere solebant: nam

Parca superstitio, non turea flamma, nec alius

Accipitur sanguis, lacrimis altaria sudant

- - - datum et SOLIS nomen placare *q*VERELIS *i*).

Stetisse adhuc videtur imperante Iuliano *k*), neque ante forsitan excisa esse, quam quum, Theodosio iunioris ita iubente, deorum commentitiorum templa plane diruerentur, sacrilegique ritus prorsus abrogarentur. Tanta vero eius fuit omni tempore claritas, vt non modo DEAE ARA, tamquam eximie, interdum vocaretur. *l*); sed plura etiam inde ducerentur prouerbia, ac sermone quotidiano celebrarentur. Vt enim taceamus, credibile quibusdam *m*) videri, Latinos eo respexisse, vbi aram, pro salutis

f) vid. ASCONIVS in Verr. de praetura urb. p. 81.

g) STATIVS l. l. v. 510. CLAUDIAN. de bello Gildon. v. 401.

h) ZENOBIUS Centur. l. adag. 30.

i) STATIVS l. l. 486.

k) LIBANIUS in presb. ad illum,

l) HERACLIDES in gentium fragment. apud MEVRSIVM l. l.

m) vt LVTATIO Grammatico l. l. et CAELIO RHODIGINO lectionum antiqu. L. VI. c. 17. p. 161.

salutis asylo, ponerent: ipsi etiam Graeci, si quem applicare se ad aliquam rem magno studio intelligebant, ad eam, tamquam ad misericordiae aram, illum dicebant confugere n); et qui, nullius se miserturum, minabatur, ille se misericordiae aram esse curaturum, negabat o). Quod ut satis cuius, veteres legenti, apparet: ita illis assentiri non possumus, qui ARAM IGNOTI DEI eandem, quam MISERICORDIAE, fuisse, animum sibi inducunt p). Si fuit enim misericordiae sacra, quo iure ad ignotum deum eam pertinuisse putabimus?

Sed satis sit, haec, pro angustiis spatii, in quod inclusi sumus, de prisca misericordiae ara Attica disputasse. Accedimus ad augustiorem multo diuinioremque misericordiae aram, quam non leuitas populi alicuius, varii et inconstantis; sed ipsa DEI IMMORTALIS bonitas nobis miseris posuit; ad CHRISTVM videlicet, SERVATOREM OPTIMUM MAXIMUM. Cuius cogitatio quum hoc potissimum tempore morari nos in se totos debeat, iuuenem quoque ornatissimum, ac nobis inprimis carum,

CHRISTIANVM GOTTLIB MARTIVM,

Vidensem,

ad se ita conuertit, ut, quum publicae pietatis nostrae, quo CHRISTVM, in vitam reuertentem, prosequi fas est, interpret esse statueret, *de sepulcro eius, tamquam praecipuo misericordiae diuinae, erga nos, monumento,* Latine dicendum sibi putaret. Cui pietatis communis, erga CONSERVATOREM nostrum, professioni publicae ut volentes propitiique EPHORI SUMME VENERABILES, omnesque DIVINAE HVMANAEQUE SAPIENTIAE VEL ANTISTITES, VEL CVLTORES, INTERESSE, eaque re magno nos afficere beneficio velint, oramus, obsecramus. P. P. Gerae d. XV. Aprilis, A. O. R. cło 1000 LIIII.

n) LVCIANVS in bis accusatis. T. II. p. 228. *ὡςπερ ἐκέτην ἐπὶ τῆ ἐλέου βωμῶν ἐπὶ τὴν ἡδονὴν κατὰφυγῶν.* o) IDEM p. 136. in Timone. p) LAVRENT. RHAMIREZ DE PRADO pentacont. c. 16.

Q.K. 428,35.

A R A M
M I S E R I C O R D I A E

784
II h
811

DESCRIBIT

A C

X 23A 6743

REDEVNTIS AD VITAM CHRISTI
VERAE MISERORVM ARAE

FESTVM SACRVM

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK
HALLE
(SAALE)

RITE PIEQVE CELEBRANDVM

COMMENDAT

BIBLIOTHECA
PONTIFICIANA

ILLVSTR. RVTH. COLLEGIVM

PER

IOANNEM CHRISTOPH. MACHER

PROFESSOREM ET SOC. LAT. IEN. COLLEGAM.

G E R A E

EXCVD. IO. GE. SCHRADERVS, CELSISS. AVLAR

CHALCOGRAPHVS.

